

SZOKOTT-E ŐSZ LENNI PARAGUAYBAN? (I.)

(Regény)

BRASNYÓ ISTVÁN

EGY RÖVID LÉLEGZET

Nagy lendülettel forgott, talán már valahol a magasban, és teljes hangerővel zajlott mögöttem a lakodalom, szinte a napot is eltakarta, lábak küllői között hatoltak át a sugarak, ahogy lefelé mentem a partoldalban, és közben egyre dörmögött valami fényes tölcszerű hangszer, aminek a nevét sem tudtam, de lépkedni lehetett a hangjának ütemére, jó messzire elhallatszott — a fűszálak között nem tűntek fel már lépésről lépésre a szeptemberi szöcskék, hűvös, nem a kellő eréllyel fénylő napok jártak, gondoltam, a fázás majd elsőnek a menyasszonyt veszi elő alkonyat után, de alkonyatig volt még egy órácska, én meg rettenetesen untam a körben álló tatákat, akik minduntalan bort akartak tölteni a poharamba, amit nem szerettem, meg az élceiket, meg a cigarettájuk füstjét, meg hátam mögött a táncoló párokat, meg a szakadatlanul ugató kutyákat, amelyeket jobb lett volna, ha erre az időre elengednek, hogy világga futhassanak, de nem engedték el őket, hanem csak arrább kötötték, mintegy kutyafuttában, és amikor láttam, hogy rés támad, nyomban elindultam, hogy legalább egy időre arrább hurcoljam az idegenségemet, ami ily váratlanul a nyakamba szakadt, valamit jó lett volna még éreznem, de azt szemmel láthatóan nem éreztem, úgyhogy nem is tudtam volna megmondani, mi lehet az, viszont valami csak volt, s hogy a mocsár felé mentem, láttam, hogy a mocsár hamarosan ki fog pusztulni, ilyen időket élünk, a nádas félig már odavan, keresztül lehetne lőni rajta sörétes puskával, anélkül, hogy szálát érne a lövés, egyszerűen arrább vándorolnak a

szálak, láthatatlan lassúsággal vonulnak, de mégis vonulnak valamerre, és szabadon tárul fel mögöttük a keleti ég alj, szemérmetlenül, vagyis mindegy annak, aki látni szeretné, de ebben az évszakban ez mindenképpen természetellenes látvány, kitakarózva, akár a térképen, amilyen hangtalan szélfúvások ömlenek el, és szúnyogszárnnyként csillan meg a napfény, úgyhogy vissza is fordultam, s amikor elértem az iménti helyemet a taták körében, egy kalapos táncoló alaposan oldalba bökött, amit nehéz lett volna észre nem vennem, de ahogy el tudtam igazodni a képén, nem az én rokonságomból való volt, a mozdulat sem, mert mi a lengőszzerű csattanós pofonokat kedveljük, amiknek a nagy kézfejük ad súlyt, akár valami megfogadni érdemes jó szónak, és nem a könnyökünkkel vagy a fenekünkkel támadunk, de a táncolók most már különben is valóban emelkedni kezdtek, az alkonyati nap torka felé sodródtak esküvőre, s mindenki elkullogott a közelből, azt viszont nem tudtam, hogy nekem is illene-e velük tartanom, inkább az idegen konyha felé kezdtem tekingetni, hogy mutatkozik-e ott valaki, de senki sem mutatkozott egy ideig, úgyhogy végül átléptem a küszöböt, és behatoltam abba a csöndbe, amely után valószínűleg kezdettől fogva áhítóztam, ebbe a langyos igézetbe, ahol errefelé leginkább otthon éreztem magamat, de ott is valaki sört nyakalt, meg csirkecombot rágott, csak úgy álltában, sietősen, s az ablakon át egy tehenet lehetett látni, ahogy háttal felénk a fák alatt az oldalán feküdt az elvirágozott katángok között, s ebben az állapotban minden más kideríthetetlen volt róla, nevezetesen, hogy alszik-e? beteg-e? vagy csupán kérődzik? tekintet nélkül a kérődzésre még viszonylag korai órára, de akár a zene, akár valami más elandalíthatta, és végül ennek volna az egész betudható.

Más alkalommal viszont, egyszer régen, nagy léptekkel haladtam el az úton, oldalamon asszony jött, és máshová tartottam, mindig is tartottam valahová, nem emlékszem olyan évekre, amikor az lett volna magamról a véleményem, hogy végre megérkeztem, tehát szinte feszesen lépkedtem, cipelve magammal az asszony pakkját, és még csak nem is fordultam e felé a part felé, a nádas tömött és haragoszöld fala alatt vonultunk, és milyen könnyű voltam, mennyire nem számított semmi, és most csupán arra gondolok, valószínűleg soká fogom újból megközelíteni annak az időnek az emelkedett szintjét, amikor még nyoma sem volt bennem aggályoskodásnak, csupán a reggeli árnyék hálóját figyeltem, amit a nád-szálak vetettek az útra, és az összefutott víz kígyószemét a kerék-

nyomban, meg tudtam, hogy viszonylag kellemetlen érzés, ha békára lép az ember, rajtaveszthet, a nyakát törheti, akár egy kukoricacsutkán, ami különben a kövér asszonyok réme, óriási lendülettel tudja őket a földhöz csapni a talpuk alatt megindult görgése, talán még rosszabb, mintha disznó hátán kellene lovagolniuk.

Ezt a részt vagy vidéket különben is mindig rendkívüli módon kedveltem, amikor a szegedi országút beér a nádasok közé, s egy darabon a valamikori vízfolyás szab neki irányt, a víz most is tele barnálló lópiócákkal, pillanatok alatt képesek lyukat marni az ember bőrébe, hogy degeszre szívják magukat, s utána ájultan kapcsolódnak ki a vérköréből, hihetetlen dombos tájék, gyakran itt feledi magát a délelőtt, s már csak a kora délután izzik fel elképzelhetetlen intenzitással, kardként, kihunyt tükörként villantva a nádlevelek fonákját, ember sehol, sas gubbaszt korcs fűzfa tetején, még védve a törvénytől.

Amikor egyszer Sőregivel mentünk itt, mint két hibbant, két mádárijesztő, csakhogy ordítózva, mindig volt valami ordítóznivalónk a szelekbe, nyárvégén, ősz felé, de inkább ősz felé, egy járművet láttunk nagy iramban átvágni az út kátyúin, mángorló, kiáltotta Sőregi, hogy a fenébe!, két megvadult ló vonszolta maga után a hengert, amelyen egy, számunkra azonosíthatatlan egyén ült, s árkon-bokron keresztül távolodott is eléggé sebesen, Sőregi szerint messziről jöhetett, mert a lovak már habosak voltak, úgyhogy nem mi vadítottuk meg őket az ordításunkkal, ami különben nem lett volna csoda, de mindenesetre segítettük átlendíteni őket egy esetleges kritikus ponton, mert az út lehetséges, hogy megtorpanást jelentett volna a számukra, de már messze jártak az úttól, kukoricatáblán vágtak keresztül, a henger szélességében mindent letarolva, mert vannak lovak, amelyeket nemigen lehet megállítani, vagyis érteni kell hozzá, de ha az ember már végleg nem tud mit csinálni velük, a legjobb magukra hagyni őket, de egy száguldó hengeren nem olyan egyszerű magukra hagyni a lovakat, csupán hátrafelé lehet róla lebukfencezni, ám aki nem szokta reggeli torna közben gyakorolni a hátrafelé bukfcenet, annak nem biztos, hogy elsőre sikerülni fog, tehát legjobb, ha arra törekszik, hogy valamiféle irányt tartson, míg a füle mellett süvölt a szél; este nyolcra ez ebben az iramban Becsén lesz, állapította meg Sőregi, és hogy aztán ott hogy boldogul, ki tudja, valahogyan talán jelentenünk kellene, hogy várják, emeljenek elé falat vagy ássanak árkot, fogadják

sortúzzel, mert különben be fogja venni Becsét, és meg fogja tipratni a földjét.

De most oldalamon asszonyal mentem, női illatokat éreztem, alig múlt el a hajnal, és az égen verőfény ült, enyhén érződött a gyökerek mentén a talajból felszivárgó metán, fáradt kutyaugatás hallatszott, a jelenlétünkbe belenyugvó, valaki a földek felől, úgyszólván láthatatlanul az iránt érdeklődött, hogyan jutottunk ide, és ebben teljesen igaza volt, a leghelyesebb válasz valószínűleg az lett volna, hogy álmunkban, és most tovább kitartunk az álom vidékén, ballagok a partján, és a vízen éles árnyék követ, míg a magvető a jövőre gondol, és ösztökével a kezében a messzeségbe mered, vagy épp a messzeség határán áll, az én eszemben meg csak asszonyom jár, teste titkainak feltárása, talán sebesebben, mint el tudnám mondani, ez a lobogás nem huny ki bennem, ingerel és nyugtalanít, akár egy lovat a nádasban felhangzó madárrikoltás, épp ezért is igyekszem eljutni valahová.

Beesünk itt az időtlenség pincéjébe!

Az ablakokat majd az eső mosogatja, letörli róluk a napfényt előbb-utóbb, és ha már az időtlenség egyáltalán szóba keveredett, voltam oly ügyetlen, hogy rátereltem a szót, olyan megpróbáltatásokat zúdítva ezzel magamra, amelyeknek terhe alatt ropogni fog a koponyám csontja, mert ezen a vidéken mindig ropogott a csont, megkülönböztetett látképemben egy volt a szélfúvás és az üvöltés hangja, egyöntetűen pergett valahonnan most is, kerengve és le-lecsapva, mint a táncolók fellibbenő gyűrűje, amely egy-egy pillanatra még visszahullik, mielőtt kialakítaná a saját áramlását, hogy kellő magasságban peregve csak a sikkantások törjenek fel olykor, vagy a szoknyák csapódó, suhogó árnyéka zúduljon le, talán majd ez lesz az alkonyat, ez az elsötétülés vagy a szem elhomályosodása, elborulása — az őszi, emelkedő fények, a napközben megtett út vagy épp egy kései virradat látványa, pillantás a porlepte, alacsony ablakon keresztül a frissen kiszaggatott kenyér fehérségére, amikor még el sem ült a lisztfelhő, alig akadt el a szita ütemes kattogása, és máris kitárul a szentély: a nyoszolya, amelyből az emberiség veszi eredetét, az asztal, amelyet itt terítenek nekünk a barátságatlan lakomához, a tűzhely, amely megroppantja és kormába vagy tüzes hamujába fojtja a szívet, s hát a kemence!, amely mégiscsak jövendőt hevít, és ellentmondásként újra meg újra felépül; néztem, a szítálás ütemére mily kacéran, mondhatnám, kihívóan hullámszik rajta a szoknya, s a dagasztás mily nagy erőfe-

szítésekét követel, istenem, már-már önfeláldozást a liszt egyenletesen szakadó párájában? ködében?, ami azonban ennél sokkalta áttetszőbb, körülményesebb és nem lebegő, hanem mozdulatlan, inkább várakozó, ám itt felindulásnak, érzelmi kitörésnek nincs helye, az erjedés áraszt el mindent, a sokféleképp felserkentett élesztőgombák tobzódása, aurájuk kifejlesztése, a tetemes mennyiségű oxigénfogyasztásuk nyomán támadó úr, amibe belepereg ez a ködölés, ami végső soron az ember otthonát jelenti, tehát errefele tartunk, vissza az ősi kemencéhez, ahol öregasszony vár ránk, a férfiak jóval korábban hullanak el, tétova, bizonytalan mozdulatú, viharoktól meggörnyesztett és durva ruhájú, lekopott fogsorú: valami előleg lesz ez nekünk a jövőre nézve, ez a csöppet sem színlelt meglepődés, amit nem kell kialakítani és nem kell beleszokni, természete szerint valahol a várakozásban már adott ez a roska-tagság, kemény munkától vagy csupán a puszta időtöltéstől? — itt valószínűleg a választalanságával arat a kérdés diadalt, tartózkodásra és óvatosságra int, a türelmetlenség leküzdésére, mindenképpen kizárására ennek az idegen képnek, amelyet magával ránt a mozdulatlanságból: amikor nem merek abban hinni, amiről még álmodnék, de a levegőben az egész majd kiéleződik; elég sokan elvonulhattak itt, vagy csupán fel-alá jártak hosszú időn át, kopott volt utánuk a padló, és meggyűrődött a szőnyeg — úgy annyit ülhettem ezalatt, ezt megelőzően meg ezt követően a helyemen, határozottan emlékszem a kinyújtott, meggémberedett lábamra és a csizmára, ami a lábamon volt, mert korábban nem viseltem csizmát — szűk és puha szarán a tél elejének ege tükröződött, szürkére oldott és ködös, ezt mutatta a majdani fény, ami behatolt, amíg csak odakinn és inkább a magasban át nem itatta valami narancsvörös árnyalat vagy reflex, de amúgy most már nyugalom volt, fülem mellett elült a huzat, a légmozgások teljesen lecsillapultak, nem fújt lélegzet az arcomba, sem hajszálaim közé, fejbőrömet nem csiklandozta tovább az idegen langyosság, amit még a hosszú tartam alatt sem tudtam megszokni, de most különben is vége volt. Mi kötötte le figyelmemet ebben a távoli pillanatban? Ahol voltam, az öreg, világoskék mintájú, de világi mocsokban bőségesen meghurcolt szőnyeg a lábamnál hullámot vetett, mintha kötelet húztak volna át alatta vagy ott vezetne a Föld ütőere, kidudorodva, de nem lüktetve, hogy a talpammal leszoríthatnám, s ezután lássuk, hogyan, micsoda rengésekkel fog tiltakozni ez ellen — hanem ez csak egy tetemes gyűrődés volt, amit a hosszasan csoszogó,

szinte bánatosan tovabotladozó öreg lábak nyomán vetett, ami képtelen a tovahömpölygésre, hogy elmossa magát, ahogy helyében a víz tenné: pontosan megéreztem ezt, amikor lábammal rádobbantottam egy fekete bogárra, pincebogárra vagy inkább svábbogárra, amely a még derengve tartó napvilág ellenére magasra emelt hassal futott végig a szőnyeg kikopott és némileg elszíneződött bolyhain, majd szapora ízületmozgatásokkal, potrohának gyűrűző hajlongatásával igyekezett megmászni a gyűrődés görbületét, leküzdeni bizonyára, mert ellenállt neki — példamutató igyekezet volt ez, inkább érdekfeszítő, mint bosszantó, talán némileg még emberi vetülete is volt ennek a küszködésnek, esetleg közelébb kellett volna hajolni és ebből a szempontból mérlegelni az elszántság e menyenyiségét, hogy érdeklődést tanúsítsak! Ám én csupán a fejemet fordítottam félre, hogy ne láthassam a visszamaradó nagy és nyálkás pecsétet, a széjellúzott, barnásfeketén fénylő kitinpáncélt és az alóla fehéren kiforduló belsejét, és ne gondoljak az egész látvány pontos és fertőző, nyálkás lenyomatára a talpamon, ahogy lassanként beivódik a halott bőr pórusaiba; ám e kék hullámról oldalt fordított pillantásom mégis megakadt valamin, mesterséges világítás ernyőjén nem nagy távolságra tőlem, s ez a bura pergő mészporként, púderként vagy lisztként oltotta ki a napszak természetes félhomályát, megbontva a tágas ablakon bevetülő, szürkébe oltott tömb hasábját, amely lehetett volna akár székesegyházi világosság is, sugárnyaláb, amelyet a *spiritus* áraszt, függetlenül attól, hogy már rég nem miséznek neki e helyen: csupán kis csoport társalgott ott a fény alatt halk, visszafogott szavakkal, rövid, egyetértést kifejező megnyilvánulásokkal, mellettük pedig gyermek aludt, ruhástul, ám ettől függetlenül mégis feszültséget mutatott ez a kompozíció, beállítás vagy csupán szervezetlenül és tetszőlegesen kialakult véletlen képződmény — nem dráma zajlott és nem jelenet, talán valami, anyag, dolog, eszme jelentésének a megbeszélése folyt a maga valós eszközeivel, s hogy váratlanul, az iménti helyzetemet megtagadva magam is tartozhatnék közéjük — a tény nem kíváncsivá, hanem haragossá tett, mintegy bosszúállásra serkentett, egyszerre éreztem, hogy ingerlékenység, sőt indulat önt el, máris szó kerestem, szó után kutattam magamban a közbekiáltásra, olyan szó után, amely lényegemet fejezné ki, tenné nyilvánvalóvá vagy határozná meg, mint aki az otthona után kiált, szemernyi hajnali melegségért lamentál, hogy ott a lámpa alatt megzavarjam vagy épp összezavarjam őket, de mindenesetre megdöbbszem; megriasszam

és felmorzsoljam ezt az idillikus beállítottságot vagy nyugodalmat, bár tudtam, hogy számomra az átmeneti jelenet látványa sokkalta inkább nyelvi, határozottan kifejezésbeli kérdés, ami egy félrefordított tekintet pillanatnyi eredménye lehet, továbbá az alvó gyermek jelenléte higgadtságot sugallt, úgyhogy kiszálltam abból a recsegő, talán kerekéken gördülő, foszlott huzatú székéből, melynek felszakadt rugóit valakinek az odavetett kabátjával fedték el, majd a legnagyobb természetességgel hajoltam el, hogy kiigazítsam azt a történeti síkot, elszunnyadt vagy meggörcsült tükröt, amit az őszi szőnyeg mintázata képezett, vetülékén a csomózók vérével és most már bizonyára soha el nem oltható szomjúságával.

Mivel az indulattól már nem tudtam volna visszautálni a székbe, tulajdonképpen nem is akartam, valamilyen irányba kénytelen voltam elindulni, mert szándékomban állt minél előbb ablakot érni, hogy a térbe is beilleszthessem pillanatnyi tartózkodásom színhelyét — feltűnés nélkül ajtót nyitottam, amelynek vezetnie kellett valahová, ugyanilyen derengésen keresztül, amilyenben érkeztem, ha érkeztem, ha nem itt voltam mindig, ugyanolyan állapotomban, ahol semmi említésre méltó sem esett meg velem, és csak ezután kell majd bekövetkeznie, oly hosszú idő elmúltával, mint amennyire a születéstől a halál eshet, ez is felmerült bennem futólag, legfeljebb csak mint ábránd, vagy az efelé való törekvés, nem itt, ezen a helyen, hanem valamiféle elméletben, amilyen a kitérés lehetne valami elől vagy ennek a megelőzése, előzetes kárpótlás érte, valaki más személyének az érzékelése, teljes átélése: sok vagy kevés ilyen pillanat van-e, vagy az összesség csupán fiktív adomány?

Bizonyára arra várt valahol, hogy az esetében eleredjen az őszi eső, s az formázza meg alakját, vagy csak körülfogja szálaival, ahogy sötét vonatablakból nézné az egyre mélyebbre merülő, a sötétség túlsó peremére torlódó éjszakát, s arcmását ott látná kibontakozni az ablak keretében, miből? — tehát közrejátszik itt valami anyagszerű, vagy csupán elszántság él benne, ki- vagy rávetülni a térre, az elharapózó homály mindinkább kifeszlő, suhogó szálaira, lefelé ereszkedve, mintegy maga is alászállva azzal a didergéssel, ami előnti, nem tanácstalansággal, hanem más, valós látképek és események a jelenlegivel való összehasonlítási lehetőségével, amikor, mondjuk, nem ez a folyamat zajlott még benne, amely összehasonlíthatatlan, hanem esetleg egyáltalán nem zajlottak még folyamatok a világban, legalábbis akkor nem volt semmiféle alapja sem az összehasonlításra — mondhatnánk, tudatlan vagy érintetlen

volt —, s most egyszeriben honnan ez az aránytalanság, hogy nem teljes önmagában, ez a körmondfonság vagy fondorlat benne, vagy elpalástolhatatlan vágy elérni önmagát, önmaga mását, egy régebbi történetbe vagy a mostanitól egy későbbibe szállni be, ahonnan tud-e majd szabadulni még akarata szerint? — mert hol éli majd le az életét: egy pincében talán, amelynek rácsos ablaka nyílik — ó, ha nyílna! — néz az alacsony menyegyzet alól az utcára, s odalenn a háttérben égő gázcsova ellenére örökösen mindegyre halványuló a derengés, s ez a pince lehetetlen társasággal telik meg, csupa koldussal, ide gyűjtik őket vagy önmaguktól gyülekeznek, enyhe büzt, savanyú szagokat libbentve magukból vagy az ázott ruhájukból, ami azonban pusztá szubsztanciájukként is elfogadható lehetne, nem is szólva az ásító, szűkfejú szuburbánus beszédjükről, ami az egykori startjukból megmaradt számukra, akár egy elmocskolódt, selymes fényét veszített nyakkendő, hogy emlékeztesse őket, miszerint mégiscsak óriási mulasztást követtek el azzal, hogy nem akasztották rá fel magukat még akkor, amikor nem volt késő, mert, íme, lassan minden késő lesz, a beszédre is késő van, egyre sebesebben hadarják a mind ziláltabb szavakat, vaktában vetődnek nyelvükre a fogalmak — micsoda bugyborgás mehet végbe az elsötétült agyvelejükben, micsoda fuldoklása a fogalmaknak! —, ahogyan a vonatkerekek is örölkhetnék mindezt, darálhatnak, ha volna, aki magához vonzaná e zakatolást, hallaná és átélné, ugyanilyen alkonyati időben, amikor az alkonyat végeredményben már csak emlék, egymásra másolva valamikből az emlékezetben, talán még utoljára elhatárolható képekből: valaki siet az utcán, iparkodik védett helyre érni az eső elől, amelyik majd itt megered, feltételezhető *eredet* lesz; fekete bőrtáskát cipel magával, annak nyikorognak a szíjai, a csatjai, valami súlyos és alakatlan tömeggel van kitömve, csöppet sem sarkossal vagy szögletessel, inkább önmagába simulóval, amit nem befolyásolhat semmiféle feszülés, sem váz vagy keret, de ettől függetlenül mégis nehezebb annál, hogy teljességgel érzéketlen legyen, tehát valami elevennek a darabja. Az utca nyitott árkanak partján, amely egy lépésnyire lehet a téglajárdától, magas fák suhognak, lombozatuk az ősz ellenére még szinte érintetlen, bár már valami fényserű perreg róluk szerte, színük-e ez, ami átítatja a levegőt, vagy a világos felhőkből alácsapó ködszerű permet, amely a homályt átírja, bepárázza, bizonytalan formákkal igyekszik kitölteni a fényes és megbolygatatlan évszak után, amíg csak világos-

ság nem csap át egy tetőgerincen, bizonytalan és reszkető előbb, de akkor is már az estébe vetül, amely végtére is testté torlódik össze, és a fény nem más, mint pusztá pászma vagy pamacs csak, alig érintve a sötétség nyirkos és hűvös érzékeit, mint amilyen e szélnek a dermesztő susogása az előbb-utóbb most már feltáruuló lombbal, vagy a már hűlni kezdő házfalak egyenletesen érződő áporodottsága, vagy egyáltalán a csend vagy a némaság az elemek felvonulása mögött, a tulajdonképpeni igazi anabázis, és ebbe kapcsolódni be ilyen léptekkel, ilyen kemény talpú cipővel, szinte serkentve a sorsot, amely ilyenkorra már nagyra duzzadhat az emberben, a dobhártyáját feszegeti, a nyelvén lüktet — hát milyen íz ez, milyen íz? — ha nem egészen egyéni és sajátos, kifejezetten részvétre indító, csak nem tudni pontosan, mivel szemben vagy mi iránt, de hogy ennyire kacér, érdemes gondolni vagy számolni vele, csak fokozatosan küzdeni le, némi odaadással, bánkódással, ami végül is fölébe nő. S azután egy homályos hátsó konyhában — mert minden út ide vezethet, valami homályos hátsó konyhákban enyészik el az emberiség, akár a vesztőhelyen, ahol kést fennek és vér szokott spriccelni, a padló meg sötét, mocskos téglá, amit élesen karistol a cipő vasalása, s a berendezés is inkább futólag összetakolt vagy összehordott, vaskampók a falban, amelyekről fokhagymafüzér lóg meg avas nagykabát, teli nyirokkal, amit a bolyhaira felgyülemllett zsiradék rétege nem hagy kiszellőzni, sem kipárologni, az asztal meg nagy, lesúrolt oltára az áldozatok szent kibebelezésének, mindig valami maradványokkal, amik eleven húsrá vagy vérré utalnak, pikkely szivárványlik fel a deszkahasadékban, ahová a sóval együtt berakódott vagy utóbb kristályosodott ki és merült elő — a fekete bőrtáskából előkerül a meghatározhatatlan tartalom, egy hosszú, vértől harmatos és szinte még kialakulófélben levő húsdarab, amely fölé néhányan odahajolnak, és akár valami csodát vagy érdekességet veszik szemügyre, peremeit emelgetik két ujjal, mintha határozottan be szeretnék tájolni, hogy melyik része legyen az eleje és melyik a hátulja, ám ilyen szempontból alighanem csalódást kelt, mert azonosíthatatlan, s állaga is lassan valami sértődött és végleges alakot ölt, nem formálódik tovább, hanem levet ereszt maga alá, amit majd a sötétben is tovább szivárogtat, ha majd eloltják felette a lámpát és fehér vászonnal takarják le, mint aminek bele kell nyugodni felismerhetetlenségébe vagy kiismerhetetlenségébe, mert az elképzelhetőnél merőben más célja? feladata? van, funkciója? szerepe? — és azért hozták ide, hogy erre a kérdés-

re adja meg a választ, addig fogják nyaggatni, amíg ezt ki nem böki, vagy kínjában a hátára nem fordul, mutatva világosabb árnyalatú, harántcsíktolt hasát, ékességét vagy tikát: ezt mindenesetre jól kitervelték így, az őszi este fakón eláradó szelében vagy a deszkaajtó mögötti enyhelyében, amibe most bezárják a puhításra szánt és azonosítandó húsdarabot, nehogy valami hozzáférközhessen, gyámolthassa kínjai közepette, vagy egyenesen megrághja, levét fellefetyelje, majd marcangolja és vonszolja egyik sarokból a másikba, vörös foltokat hagyva a téglapadlón, amíg be nem porozódik, hogy végül majd úgy fest, akár valami bársonyos, égből aláhullott bugyor, őszi, ördög bőr, égszürke vagy ólomszürke angyali batyu, magától értetődően a középére perdülve.

Am ejtsünk végre szót anyagi természetű dolgokról is, hogy a rozs, mondjuk, hogyan termett vagy nem termett az idén, szóljunk a magas szalmájáról és az alacsony, szúrós tarlójáról és a lilás színbe játszó lisztjéről, mindennek hasznát fogjuk látni egykor, akárcsak a zabnak a másik táblából, amelyről itt szó sem esik, mindenesetre érdemes izmot feszíteni az aratás gondolatáért, mint-ha vetettünk is volna, de nem vetettünk, hanem idegen földekről ábrándoztunk, idegen sárról, lovasok voltunk vagy kísértetlovasok, olyan éjszakákban csikorgott a heveder szíja, amelyekből szinte semmi sem volt kivehető, lovak álmodták hozzá a vidéket, mert sötétben is látnak, és mi gyakorta napvilágnál sem igen, mert bóbiskolunk a hosszú úton, vagy leszállva megint csak bóbiskolunk, várunk, várjuk, hogy a hazánkban beérjen a rozsunk, és a belőle süttött kenyér első falatiának az ízére, mert ki gondolna különben ilyen ízre, hol férhetne meg bennünk a hazaszeretet, ha sohasem állana ki próbatételt? De a rozs szára már magas volt, mell-, sőt vállmagasságig ért, és sörétes puskával lépdelve benne, várni a célpont rajtaütésszerű megjelenésére, vagy hol csörtögnek, örvénylenek a valószínűtlenül vékony, mégis szívos szálak, arra ügyelve csupán, közben mire vadászva? A szalma illata mindenesetre megbabonázó, ősszel felidézetten, átérezve, akár mag az ugart, ahová sohasem fog visszakerülni, és ennek az érzésnek az alapján kénytelen megtartani alakját, amelyből mindig világosan következik, hogy megtermett. Nos, miután keservesen visszasondródtunk ide, ki ne vágya emberek közelségére, nagyképűségére akár, harsány határa, amit majd hallatni fog, ha rájön, hogy ritka madár a hűség, és szinte az eszelősséggel határos, s jaj annak, akit kísér, s főként ha még gondolkodik is — egyszóval nehéz sors, megválthatat-

lan, a dolgok mindenkori rendje szerint vagy értelmében: mert ez a keserűbb szó, hiszen értelmetlen a korcs emberi értelemmel befogva; tehát évekkel később talán, ismét visszatérve a rozshoz, a kalászosok közé szinte, vagy lehajolva a leendő tarlóhoz, már este, valami nyomról dönteni el, hogy láttuk-e valaha vagy láttunk-e hozzá hasonlót? — folytatódhatna ekként is e megkezdett beszélgetés, a húsdarab látványa felett érzett iménti öröm kisugárzása, amely meddig képes elhatolni, mely távolságokig? —, hanem az érkező végül is távozni készül, csupán egy megrágtatlan történet marad utána a levegőben, amelyet talán szeret, de lehetséges, hogy nem is szeret, a hívésnél nagyobb benne a kételkedés, ahogy az őszi napban több a sötétség, mint a világosság, a szélfúvásban az üres beszéd, és a tágasság is belülről netán szűkös lehet.

Az utakon ilyenkor, természetesen, leáll a forgalom, megáll az ész: csak nagy, fekete kutya suhan el, amelyiknek inkább láncon lenne a helye, láncrea vert vigyázóként, amelyik ugyan mit őrizhetne meg abból, ami még nem vészett el; a kor fölé kerekedve úgyszint minden a helyén van, akár egy látomás vagy mint pusztá törvényszerűség, utólag megfogalmazva, a múlt poros papirosára vetve sietős folyóírásként, mert nem csupán az igazság fog fennmaradni, és hogy ez elejét vegye szétömlésének, széttagolódásának, vagy szétcsatangolásának — mindenesetre ironikus elképzelés mind a megfogalmazó, mind a szemlélő vagy olvasó részéről, eszmék ütközése és feltorlódása, mert ki nem kedveli az eszméket és a kísérteteket, akiket igen helyén való lenne tenyészteni az eszmék táptalaján, szélzúgásokat, éjszakai riadalmakat benépesítendő, ez kielégíthetné elvárásainkat, zománcot fújhatna ránk a félelemből, zúzmarát, ropogó páncélt, és ez a dermedés igazolhatná csupán a hullólét csődjét, ezt, ami odafagy az arcra, a lárva türelmét és bizakodását, örökletes tudományát, amely már-már fölébe kerekedik, túltéve rajta. Tehát váraKOza, vesztegelve és bóbiskolva — mert mindenkire van példa — mint iszonyatos dugulás, más lesz a préda és merőben más az elvonszolása, az a nyom, amelyet követni lehetne az álcázott csapáson, csillagfényben — amennyiben derült az ég — a rozstartlón keresztül, de akkorra már idejétmúlt az egész, hiszen a rozsz nemrég még talpon állt, tehát valami semmiképpen sem egyezik, vagy ne is gondoljunk rá, hol következik be eszmélésünk, talán hámló vakolatú sarokban ülve, hogy hátravetett fejünk nehogy oldalt billenhessen.

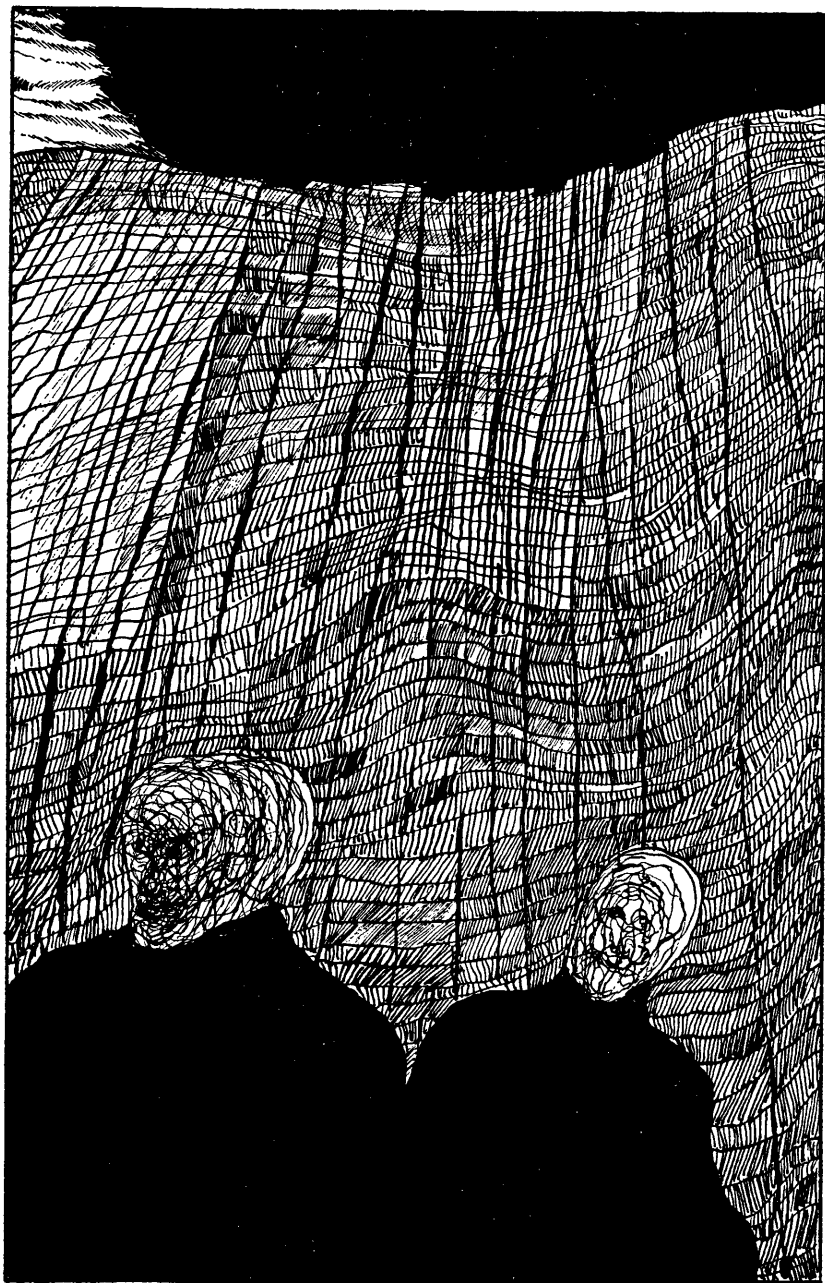
A jelentéstevő akként áll a tűz fényében, mintha térdig örvény-

lő, fortyogó vagy lobogó paprikás lében gázolna: mozgása lángok keltette illúzió.

„Ne igyanak kendtek égetett bort, mert az lassan ölő mérég, inkább készítsenek maguknak zöldséget.”

A hátracsuklott fej nem mozdul, pedig a tűz belevilágít az orrlyukába, igen kellemetlen érzés lehet, s nem ártana árnyékkal választani el a tűztől, s ha arcbőrén is megszűnne a lobogás cirógatása, hiányára talán felrettenne: a kiserkedt, deres borosták, mint valami tapogatók, előbb-utóbb megéreznék a végbement változást, az árnyékot vető test közelségét, s akár szitkozódva is, de ráébredne, hogy valaki valamire kényszeríteni akarja a figyelmét, és változtatna kényelmetlen testhelyzetén, amellyel szinte nyakát törí álmának, ha ilyen állapotban létezhet álom, pontosabban játszódhat le emlékezésre méltó testetlen folyamat, csaphatja-e be káprázat az embert, akinek csupán a személytelensége adott és bizonyos, látszólag, vagyis kívül a tárgyi függőségen, a látványon, amit nyújt — hanem hogy e mozdulatlanságnak előbb-utóbb vége kell hogy szakadjon, nem tudni, mibe fog széjjelrobbanni vagy feloldódni, akár valami víz alatti tünemény, görgetve maga előtt a várható meglepetést, amittől óvakodni a leghelyesebb; tehát szabályosan sarkon fordulva magára hagyni mindenek lehetőségét, mentve a sértetlenség látszatát, ahogy az ember kihúzódna a térből, visszavonulna egy vízióból, mert ráébredt, hogy benne van, s tapintatlannak találja jelenlétét, tapintatlanságnak a szereplését, amire alkalmatlannak érzi magát, nem kedveli különösképpen sem a tüzet, sem a vizet, amiről itt mint döntő közegről esett említés, inkább az illatok felé vonzódik, annak az alvónak viszont inkább a bomlások szaga a sajátja, morbilis kigőzölgés, lehetséges is, hogy az éjszaka múltán csupán a tényszerű konstatálás marad hátra, amelyet akárki kimondhat, aki az arcába hajol vagy csak közelebről szemügyre veszi a lelógó, nyitott tenyerével kifelé forduló kezet, s a közönyösen, mintegy félbehagyott mozdulat közben eldőlt lábfejet, miszerint: ez az ember halott.

Tehát ezt a képet látva riadni fel a félhomályos alagsori helyiség sarkában, szinte penészzöld megvilágításban, talán a korhadás fluoreszcenciájában, amikor a gombák már mélyen megtelepültek a fülkagyló labirintusában, most váratlanul előrontva felordítani, mint aki álmában kiáltozik több nyelven és több hangon, ami egyáltalán nem befolyásolja a többiek beszédének egyhangú moráját, avas, rekedtes, borízű zsörtölődését, felemás, alaposan elmerült

és pókhálóktól belengett értesüléseik kinyilvánítását, hogy kit mi sodor vagy vonszol a hátán, miféle félreértés vagy tragédia, s hogy miért nem tudnak ettől szabadulni, mintha nem lenne testük, csupán a rigolyáik révén érintkeznének egy ugyanolyan rigolyás világgal, újabb és újabb ötletekre jutva, amelyekben most úgy pompáznak, akár a forró égöv orchideái, amelyek itt, ugyebár, nem érik meg a másnapot, ezért az azilum, ezért a nyomorúság, hogy ebből bontson fölébük szárnyat az éjszaka, miután kénytelenek elcsendesülni az önmaguk által meghatározott velum alatt, amelyet csak itt-ott nyom ki valamelyikük formátlanra vert vagy zúzódtott orra vagy elszabadult, kaszáló mozdulata, amikor a vacsorájukért kezdenek nyomolni, mert mindannyian mindig éhesek, ez az az érzés, amit sohasem tudnak leküzdeni, a főtt padlizsán és a főtt karfiol, a kifordult belü paradicsom látványától lelkesednek fel csupán, nem beszélve a szeletnyi rozskenyérről, amely állottságtól nyikorog a foguk alatt, de végeredményben még mindig felébreszti valaminek a képzetét: elgondolható testetlen mivoltukba emeli át őket, valamikor szabad elhatározásokat és akaratokat idéz fel, erekciókat és hevületeket, futtában megvitatott témákat, amelyek most ürességtől kopognak, s végeredményben utcákat és házhomlokzatokat, de talán ezek sem léteznek többé, nem olyan egyszerű végigmenni rajtuk, alattuk, miként tűnhetne, ha még maradt valakiben jártányi erő; csakhogy itt elhal a suttogás, sértődöttség lesz úrrá a levegőn, no meg az evés fejekben visszhangzó kényszerű zaja — egyszerre falják fel múltjukat, fogyasztják el jövőjüket, zuhantukban elszakadnak egymástól, és ki-ki egymagában rágódik.

Vannak, akik itt azt beszélik, hogy volt olyan idő, amikor egy megteremtett szerecsennel, akinek a lába nyomában, ahová lépett, összeszaladt az esővíz, utcáról utcára járt, a szerecsennek egyremásra villogott a szeme fehérje, pillantásával megölte a madarat a levegőben, szeme sugarától lángot vetett az eleven fa kérge, úgy vonultak le-fel, mintha a háromkirályokhoz mennének követségbe, követeltek valamit, valakit, bementek a házakba, vagy betörték, mintha így tartaná kedvük, akár azok a feketék, akik a francia csapatokkal érkeztek, sokkalta később, s a szárnyasok réme voltak, az udvarokban elkapták a magkakast, s nyakánál fogva addig forgatták a fejük felett, amíg a feje a markukban nem maradt — de most nem is ezekről az időkről és nem is ezekről az eseményekről van szó, korábbi, sokkalta ijedtebb időket vagyunk kénytelenek átélni, vagy csupán zaklatottabbakat, amikor aligha volt még mit veszi-

teni, akkor kezdett kialakulni annak a lehetősége, hogy az embernek talán veszítenivalója is lehet majd egy napon, mert pusztá pillantással eddig még senkit sem öltek meg, különben pedig jobb, ha az ember engedelmeskedik, amennyiben kedves az élete, nem maga szolgálat eleven példát arra, miként járnak mindenkor az engedetlenek — tehát ezzel a nagydarab fekete emberrel közösen keresték a szerencsájüket, amíg csak a fekete váratlanul meg nem betegedett, vért nem kezdett köpködni, s amennyi vért így eltékoztolt, azzal arányosan aszalodott is, meg a fekete színéből is veszített, egyre szürkült, mint a teste éjszakájából teste nappalára kellene virradnia, amennyiben túléli ezt a szürkületet, de ezt már nem várták be, hanem mindketten kocsira ültek, mert a szerencsen a lóról már leesett volna, s elhajtottak dél felé, a szerencsen hazájába, a többi már nem ennyire világos, hogy hogyan történt vagy játszódott le, de annyi bizonyos, hogy évek múlva a szerencsen nélkül tért vissza, de most heten, heten vagy nyolcan voltak, s folytatódott ugyanaz a rohangálás: végre kisült, hogy miben sántikálnak, valami papírokat kerestek, amit valaki magánál kellett hogy őrizzen ládában, a süvege alatt vagy csizmája szárában, de senki sem tudott ilyen emberről; nos, azt az embert keresték, akiről senki sem tudott, a hű szolgát és önfeláldozó csatlóst, de, sajnos, itt ilyen nem akadt, ostoba, tunya, meggyötört ember viszont annál több, ezek népesítették be a világot, akikben különben is már sokkalta inkább előrehaladt a kiábrándulás a hűségből, az önfeláldozásból és mindabból, ami addig történt és azt követően fog történni ebben a világban, az égöv alatt, a kontinensen, akárhol — ennek nem lesz semmiféle hozadéka, szellemi kicsúcsosodása, hacsak az nem, amikor egy este, egyedül meredve a fogadóban a sakkasztalára, könnyelműen és meggondolatlanul magához nem intett egy ott lábatlankodó gyereket, aki vagy várt valakire, vagy nem volt hová lennie, a száját látotta, mintha minden a legnagyobb rendben volna, s miután asztalához ültette, csak ámult a különös bábokon, majd szó nélkül három játszmat megnyert ellene, mintha az ördög bújta volna bele, vagy az küldte volna a nyakára, ha már nem tud magával mihez kezdeni: valahogy ekként állunk a hősökkel is, akik a görögtűz fényében összeomlanak egy gyermek tekintetétől, hiszen a minden tekintetben helyes irányt sohasem választhatják — aludjunk rá egyet, jelölhetik ki maguknak esetleg a döntés elodázott, bár várható időpontját; hanem milyen döntés kerülhetne itt szóba, ha utóbb nem utal eredetére, okára, ahonnan számítani

kell, megkezdődik törzsünk új időszámítása... nos, ebben a féktelen térben találni lakhelyet, kivetkőzve a beleélésből, leszállni a rideg közlékenység síkjára, mintha valami feltétlenül magyarázatra szorulna, magyarázatra szorulna a puszta létezés, szemben más, magától értetődő létezésekkel, amelyek úgyszólván a Genézisből adódnak, erednek, és ebben a büszke formában foglalják el helyüket, nem valahol, hanem egészen konkrétan *itt*, birtoklóival valaminek és akarattal rendelkeznek, s oly magától értetődően veszik maguk elé a birka csontos húsát, mintha belőlük származna, részük volna, vagy valaha ez volt a világ, mielőtt még szaván fogták volna, hogy hirtelen elhalt tőle az érverése, és csak egy dermedt mozdulat maradt belőle, ahogy ott félúton megáll a pisla világosságban, úgy mocskosan, ápolatlanul, amott meg még mindig száguld a mángorló, görög a nagy rönk át a lapályon, már nincs hangja, pontosabban nem a fája pendül a rögön, hanem mindez mélyebbről kél, mintha szakadna vagy a szálain repedne.

Tehát ekként lesz nyugovása ennek a napnak, mintha kiborult volna az ég alj paprikásos tálja, amelyből az imént még a zenészek igyekeztek valamit kiszedni a villájuk hegyével, vagy kenyérdarabot szúrva rá kimártogatni: a naplemente csendje volt ez, amelybe beleveszett a kutyák hangja, és fellobogott az acetilénfény — ej, ez a sápadt társaság is, amint imára gyűlik az alkonyatban, lassan alászáll az égbolt alacsony fellegeiből, hűvös az este, végtelen a tágasság, ami a bor bronz fényébe fülk.

De a nagybőgő, az az érzésem, nem nyughat, ima kell ezeknek, lófasz, inkább muzsika, hogy dörömbölgjön a képükön meg a fejük tetején, hogy aztán most az egyszer tántorogva iramodjon neki az ugarnak a léckerítés, s hát megáll majd, ahol megáll, valaki úgyszólván előbb-utóbb baltával fogja felapritani, hogy valami tüzet rakjon, de ez nem most lesz, most a levegőben bokázik már, keze meg akár két szarv, felfelé mered, öklelőre áll az egész világ, nem ilyen tánc kell ide, simogatós meg riszálós, hanem hogy leakadjanak a bordái a gerincéről, úgy rugdalja meg önmagát, hogy fejbőre leszakadjon és a szeme kiforduljon, mikor lesz már elég ebből az egészből, békés emberek?

Hát suttyomban, mindenesetre suttyomban indul is valami diszkusszió, azoltától, hogy a nap lement és szoldával csapatták meg a hideg bort, mely mintha beleköptek volna, ejnye, adta egy felzúdulás az asztalok alja, taplót kellene a fülükbe dugni, hogy átforrósodjanak kisség, nyúltagyukból lecsorogjon a lé savója, beh

sarkalatos ma, szomszédasszony, hát majd erre odavigyázunk, azt húzd, az istenit a fülednek, hogy Nem messze van ide Kanizsa ... hájg rá a tehén farkára, ha nem hiszed.

Kavarodás van kialakulóban, a fegyelem eredendő lazulása, az érzelmek elburjánzása, nem nyilvánosság elé való magaviselet, csak észnél legyünk, ez sem tarthat örökké, rájuk fog virradni ezekre is a nap, milyen nap? milyen nap? hát a holnapi nap — de attól még nem kell mindjárt a kútba esni, elég lesz, ha holnap dudálnak bele, nőjön tele szőrrel a szája!

Nem, az én ajkamon nem csattantak fel ily kemény szavak, amikor oldalamon asszonnal végül is futó célomhoz érkeztem, kaptattam felfelé a foghíjas, félig a földbe roskadt, füvek, növéstől ostromolt téglajárdán, amely csak úgy felmerült a sűrű gyepe alól, tehát valamikor valahová vezetnie kellett, akár a föld alá is, a víz alá, vagy mit tudom én, a vízszint ugyanis eléggé magasban csillant meg a nád közt, vadménta meg tikhúr meg boglárkák alján, és csivít, csivít, csivít, csivítettek odabenn a nádas mélyén a nádirigók meg más, hozzájuk hasonló kicsi-picsi madárkák; íme, délszak, gondoltam a dal után, perzselő korai napfény, kész Mediterráneum, a süllő kenyér illata a kormos kürtöből, diófa lombjának árnyéka a tetőormon, napozó galambok szinte odaszögezve a cserepekre a tetőn: efelé közelgettem, oldalamon asszonnal, akár a megrögzött bánat, úttalan út vagy elnéptelenedett csapás, amely végül is a fehér falba torkollik, és ott elenyészik — valóban soha sem tudnék felülkerekedni?

Asszonyom kontyba szedte haját, de az még nem tett ki teljes kontyot, henna színével csapatta meg, akár az égiptusziak, és nem volt zsörtölődő, nyafka, a hon illata hatotta át bensőjét, szeme színe akár a mogyorószem vagy a fecske tokája, a füstifecsskéé, amely már nem fészkelt az eresz alatt vagy az istálló gerendáján, hiszen csak az évszak volt ily csalóka, a távoli, végtelen kukoricaföldek üstöke remegett a délibáb partjain, amelyek hamarosan köddé fognak foszlani, bár az égöv ebben a pillanatban legyűrhetetlen volt, az égalj üvegként pendült, és magába nyelte a pillantást: most értek meg az utolsó dinnyék és repedt fel az uborkák magvas hasa, még fiókgyík bújt elő a fehér plasztikhéjú tojásból, gilisztányi, csupán a négy hajszálnyi lába mutatta gerinces jellegét, de hullőszeme már az alacsony röptű napot követte, tisztában azzal, hogy mily rövid lesz ez az idő, de gyorsan be fog omlani a zsarátnok, amelyet a téli küszöbre rakott a fékevesztett áhítat, és hogy a szilvák

már napközben lilára válnak a rozsdapettyes levelek árnyékában, és e gondolatmenet végére koppanva tesz pontot egy burkából kifordult, lehulló dió.

Hogyan képzeltem el fogadtatásomat — mintha kaszanyúggal kötnék meg a lábam?

A gömbölyű, fehér flaskában felrázzák a zavaros pálinkát — igyál? No, húzd meg?

Időnk lévén forró, fejünk nem kevésbé: Gazduram! — kiáltunk, hogy a füveken megrándulnak s hosszan remegnek a gyönyörűségtől a szivárványló harmatcseppek, a galambok viszont tapsolva verik össze szárnyukat a levegőben, ó, mennyiünk boltozata alatt!

Előáll emberünk kávészínű puplingatyában, vetemedett-repedezett, kiszáradt bőré, seggre ejtős bocskorában, hasadt inge lebeg — mind e fesztelenség a rég tapasztalt és az évszakhoz egyáltalán nem illő hőségnek tudható be, ím, ily korai órán, amikor az ember úgy érzi, feje zúzalékkal töltve, háta sajog a honi nyirokban felszedett *rehomától*, abból az időből, amikor még az uralkodó népbetegség a trachoma volt, a nyirkos hideg ől, butít, az embernek az orrán csorog ki tőle az esze leve különben e végtelen őrös meggható, akár valami kísérlet, amely a végső határ megállapítására vagy megszábasára irányul, vagyis annak bizonyítására, hogy a természet végtelenül tiszta, az ember pedig épp ellenkezőleg: hihetetlenül mocskos teremtmény, a keze, a lába, a füle, a farka, tulajdonképpen paca csak, amit a teremtés papírján ejtettek a folyamat cirkaalmas leírása közepette, és most ott rohangál a sorok között, mert nem talál kiutat a betűk rácsán át.

Hát így omlók bele, oldalamon asszonnyal, magam is ebbe a homályba, homályosságba? — az ablakot bévülről nem ártana vizes ronggyal megtörölni, vagy a szemem lábá most hirtelen könnybe, mintha érzelmessé kezdenék lenni, akár egy futóbolond, jóság meg ilyen nyavalyák érzete törne rám, hiába, újabban ezt is majd jellemzőim közé kell sorolnom, egy morális tulajdonsággal máris több van, elérzékenyülve a röhögéstől nyomban egy nyálcsepp cseppen le a szám sarkán: hát majd baszok én a ti utcátokba menni, ezt az egyet érdemes lesz itt nyomban felírni, közlöm is aszszonyommal, miközben a nyálcsepp helyét tüntetem el zsebkendőmmel, mint amikor gyermek képéről törlik le a lekvárt.

Amikor Sőregivel egy ízben éjszaka mentünk itt végig, és eltökélt szándékunk volt, hogy a pusztai vonat előtt átállítjuk a váltót, s az éjszaka más vidékére tereljük, mint amerre eredetileg

menni szeretne, ilyenkor úgylis valami bóbiskoló bakter vezet, aki ugyan nem törődik azzal, hogy merre megy vele a vonat, csak menjen, hogy minél előbb otthon lehessen, mert még a bundában is fázik, néha még le is ugrik a fölkéből, és egy kőhajításnyit a mozdony mellett szalad, harákolva meg káromkodva bukdácsol a töltés oldalában, s addig a vonat nagyon jól megvan egymagában is, éjszaka pedig nincs utas, aki teli torokból figyelmeztetné, hogy Hova az istenbe! — és ha sikerül, akkor utóbb még vonatozhatunk is, mert be fog bennüket érni; tehát amikor a váltót a magunk esze szerint állítottuk, Sőregi, akár valami fürgé pocok, előreszaladt, ezt nem bírtam benne, ezt a szaladgálását, amikor semmi szüksége sem volt rá, meg azután a meséit, amelyek az ilyen eltávozásai alatt juthattak az eszébe, általában, a Dögevőn kezdte, annyi biztos, hogy csavaros esze volt, mert ki az ördögnek a fejében tudott volna megfogalmazni a förtelmes méretű Dögevő alakja, aki (vagy esetleg ami) alatt szinte beszakad a föld: mondta, duruzsolta a fülembé az undorító meséjét, mintha épp az imént találkozott volna össze vele a sötétben, szóval csupa cafat meg lebény meg bőnye, hab, de inkább tajték, puffadás, lepedék, semmi irreális, minden már több ízben látott és tapasztalt jelenség, száz helyszín összevonása egy-egy szó mögött, a végén kilógó és keccsen kunkorodó sárgászöld nyelv, amely mint nagy kutya nyalintja nyakon az embert, tragacson tologálja és rázatja ki a belét: alkalmasint valami jelkép volt ez, amely mögül szemek merednek a járókelőre a sötétségben — ez az érzés, persze, rövidesen eloszlik, de az ember sokkalta elővigyázatosabb és óvatosabb lesz, mindenütt tüzes karikát sejt, mintha ököllel kapott volna egyet a szeme közé, de az valahogy félrecsúszott, és csupán a szemhéját facsarta ki, hát most ennek a páriját várja izgatottan, bekövetkezik vagy nem következik be, mert Dögevő mindenestre ott settenkedik a sötétben, cammog és csörtög, így gerjesztve magát, amíg csak el nem jön az ideje, vagyis elérkezettnek nem látja az időt arra, hogy elébed álljon, és túlvilági búzt lehelve kiáltson rád: Hu!

Ekkor valahol a hátunk mögött a hajtány kezdett kárálni utánunk, hosszan és szagatottan, a vadlúd meg a gácsér csácsogásával, a bakter nyilván felneszelt álmában, és tolatnia kellett visszafelé, amit igencsak rühellhetett, de sem neki, sem nekünk nem lehet megtiltani, hogy éjszaka járjunk; Sőregi utánozni akarta, de vállalkozása balul ütött ki, úgyhogy az eredményre nem tereltük rá a szót — hát nagyjából így éreztem magamat most is, kissé rásze-

detten, számításaimban csalatkozva, ám végeredményben akármi-lyen furcsa is az egész, csupán abban lehet csalatkozni, ami nincs, ami van, az kiállja a csalódást: a rossz idő, a beomlott tető, a le-szakadt híd; de az idő jó volt, valóságos adomány, gyúlékony, he-ves, a nyirkosságtól a salétrom erélyesebben verte ki a falat, szinte fehér tajtékként torlódott fel az épületek alján, gyűjteni lehetett volna bombának, de csak egy pulyka csipegette, miközben hátra-felé hatalmasakat fosott, a kút vize is ihatatlan volt, egyenesen lő-porszagú, tele sárga színű, gyűrűző és vonagló véglénnyel, amit meg lehet szokni, de ha a vizet a ló nem issza, akkor az embernek is fölösleges próbálkoznia vele, ha éppen nincs kedve kínjában átfor-dulni a feje tetején, de általában az sem segít, egyszerűen semmi sem segít, mert épp viszi az ördög vagy — Sőregi szerint — a Dögevő, hu!

Oldalamon asszonnyal felléptem a téglából rakott, töredezett küszöbre és megindultam keresztül a levegőn, amely leginkább az olvadt, kisütött zsírra emlékeztetett, kacsá- vagy libazsírra, a szár-nyasokat már javában tömhették valahol, vízben ázó kukorica er-jedt szaga szállongott, s a befogott állatok már csak álmukban rikoltottak vissza a vadkacsáknak meg a vetési ludaknak, amelyek-nek lassan lejárt az idejük, már fémesebb fénnel csillogott a zöl-deskék szivárvány a nyakukon, a röptük a felszedett súlytól pedig kimondottan verdeső volt, közel volt a vadászidény, amit jó lett volna itt várni be, a sok ügyetlen és fújtató kocavadászat a ku-tyákkal, ahogy fújják a hang nélküli sípot, és biztosak abban, hogy a kutyáik hallják: mindig is hiányoltam magamban ezt a hitet — a vadász hitét, a vadét, de leginkább a vizsláét, hogy szaglászva, el-elakadó lélegzettel nyomuljak majd előre az ég alatt.

Olyan falvak, amelyeken keresztül a szél, keresztülrohan az őszi ballangó.

Egy jó hetet a kenderföldeken töltöttem, rekkenő augusztus végi hőség, amikor a végtelen kiterjedésű, szinte az éjszaka sötétjét árasztó kendertáblák kivirágzanak és sárga port lehelnek, alkonyat után még hosszan lebeg az égaljon az elven pollen, de még semmi illat nem érződik, és hatalmas a csönd, és csupán az a hímpszerű valami ülepedik le benne, amíg csak ki nem vágják a sűrű szálakat — ekkor felrebben a kitarult égalj, s az éjszaka hideg lesz, hogy tüzet kell rakni, s ez világít a fokozatosan kialakuló geometriához, amit a kúpok sorai mutatnak hosszanti irányban, keresztben és rézsútosan, s ekkor már felszabadítják a por szagával keveredett

illatukat, amelytől bizonyos idő után belázasodtam: milyen magasak lettek a szemem előtt az út menti fák, s hogy vacogtam a verőfényben, amelytől a bogáncs is kiaszott! És nem volt szállásom! Nem volt hol lehajtanom a fejemet!

Szürke katonapokrócba csavargózva, mindkét végén két-két kék sáv, megközelítem az ébrenlét határát vagy távolodok tőle, napok múltán a Kisasszony napi búcsú, Zsiga Bandi ágál a kerékvető kövön, és az ördögmalom körbeforogva halad az utcán, megérkeznek a hegyes kalapos, fekete mellényes juhászok, bort isznak, nagyon méltósággteljesen, száz év hátrafelé, amikor ezek a fák még csemeték sem voltak, egyáltalán nem létezett semmi sem, és a világon keresztül-kasul járt a nép. Szívesen üt ez a búcsú, mert nincs kívül poharaznom, senki sem támaszt a falsarokba és nem itat le a sárga földig, és nem csap a fejemhez gumiszálra kötött papírlabdát, nem kíván a kocsmárosné pöndöle alá, az indiánbarna földiken fekszem, amelyeket beleng az elhaladt gépek kenőcsének szaga, a növénytorzszok hegyén csillog a fáradt olaj.

Egy papírlapra kezdek írni, 99/61, nem az én kezem írja, de végeredményben valaki mégiscsak ír, táborhelyemen vagy táborhelyemről, elveszett expedícióm, dugába dőlt vállalkozásom, miért kellett magamat félreismernem, valami kényszerítés volt bizonyára a dologban, hogyan nyerhetném vissza jártányi erőmet az esők előtt?

— Csókold meg az öregasszony seggét! — kiáltok fel Sőregi szókincisével, s arrább hemperedek a tarlón, amelynek szálai az oldalamba szúrnak, nagy, szürke, hegyesre metszett faszögek, úgy-hogy kénytelen vagyok feltápászkodni, és a poros takarót, teliragadva elszáradt kenderlevéllel, a hátamra vetem, s úgy botorkálok valamerre, lehetőleg háttal a napnak, így legalább az arcom árnyékban van, és közben széjjelgurítom a fehér pirulákat, amiket a láz ellen kaptam valamelyik kenderkúpozó lánytól, ám már őket sem látom sehol, a vizeskannát is magukkal vitték, amúgy meg nem tudnék semmit sem lenyelni, hagyom mind a porban, talán még közéjük is taposok, s hát hova a fenébe megyek én most? — megyek a búcsúba, ha netán eljutok addig, mindenesetre különös látvány lesznek, érdemes volt összejönni annyi népnek, és mintha még az orrom vére is eleredne, pedig sohasem szokott az orrom vérezni, globálisan nem vagyok gyöngé testalkatú, vagyis most aligha vagyok különb a mosogatórongynál, úgy valahogy haladok, akár a juhnyájba tévedt vak, mehetnék toronyiránt is, ha látnék tornyot,

de a cipőm orrán kívül egyebet alig látok, pedig a cipő sem az enyém, most látom először: valaki lecserélte a cipőt a lábamról, ami megint csak képtelenség, ha már épp az én cipőmre fájtna a foga, akkor a magáéval együtt elviszi az enyémet is, gyors zihálásomból láthatta volna, hogy nem fokozható tovább, tehát nem fogom üldözőbe venni, főként nem mezítláb a tarlón — tehát más-honnan jövök, mint ahonnan én gondolom, s lépegetek ezeken az idegen lábaimon, lépegetek olyan tájon, amelyen járnom kellett valamikor, bizonyára ugyanilyen keserves állapotban cammogtam itt keresztül mint sebesült katona vagy félholtra vert csavargó, és most sem éhséget érzek, hanem biztonságban szeretném tudni magamat a túlélésre, arra az időre, amikor majd éhes leszek igazából vagy tudok éhes lenni; most is végső soron elszakadtam a csapatomtól, és a saját fejem után kísérek meg kitörést ezek közül a körülmények közül, amelyeknek mélypontja másvalahol épp ünnepet jelentene, s én ünnep és ünnep közül a búcsút választom, amikor utcahosszat döngetik a deszkapalánkokat, s akik elszántabak, kísérletet tesznek arra, hogy meglövegolják a templomtornyot, ami itt szinte járőföldnyire nem akad.

Én is így érek el majd bizonyos magasságot, szárnyra kapok netán vagy más vigasztalódást találok magamnak, összegyűrt papírlap tudatom mélyéről kiszabadul, s a megrekkent levegőben majd kisimul a lepkeszárnyam, s a közelgő éjszakából vagy éjszaka elől becsapódom elképedt, az idők múltán elfeledett vagy elkallódott családom körébe, s lerakom elébük a búcsúfiát, kéksávos kincstári pokrócomat és idegen, vasalatlan cipőmet, de úgy, hogy húgom bögréjéből kilöttyen a tej és félrenyel, anyám pedig szinte megrettent arccal mered rám, de látok majd közönyös arcokat is, akik vagy nem ismernek fel, vagy tudomást sem vesznek rólam, nem zavartatják magukat: ez volt itt az én házam valaha, ez volt a házam népe, odakinn barmaink rúgják a csepűt, s a nagy kutya a küszöbön fel sem neszelt, meg sem mozdult, amikor keresztülléptem, az oldalán feküdt, s gondolhattam volna azt is, hogy kimúlt — egy lehetséges látvány volt ez az egész, amit a mostani formában kialakult szervezetem nem élhetett át, csupán a magvát rejtegetheti magában valahol e feltámadó elképedésnek, az én sor-som merőben más, nem befolyásolhatja esti hangulat; a gazda, látom, a kútra megy, kezében moslékkeverő, akár valami rövid kard, és kurta római léptekkel fejét készül vele venni ennek a napnak, amelyet majd én megálmodok nektek, s az útjába akadó

gazdasszonyra sújt vele, fültövön csapja, hogy szinte cigánykereket vet — ez már realitásunk képe lesz, ez a kikémlélhetetlen indulat, a zsákmány illetén módra való elejtése, s hogy a képnek mégis emberi vonatkozásai legyenek, nem marcangolni, hanem, teszem azt, vetköztetni kezdi, nekikészülődik, hogy erőszakot kövessen el rajta, csupa hevület, s végül a szeretkezés mozdulatai a jól megismert és átélt gyakorlatba illenek, úgy is tekinthetjük, hogy végső soron lelket lehel belé, csupán a megtermékenyítés módja különös, épp ezért szakad le képünk az égaljról és hullik bele az estébe, vagy az este fala dől rá, de mindenesetre valami előrehaladás van kibontakozóban, folyamat, amelytől mindenfajta képzelet meglakol, miután manifesztálódása kulcsát beléje vetették, feloldhatatlan, mint minden tulajdonság, s itt vagy errefelé vezetnek engem vak lábaim, ahová csak sokára érkezek.

De végül is megérkeztünk, hová érkeztünk, mikor érkeztünk, az úton kaptattunk felfelé, csak a fejünk látszott ki a laposból, itt, bizony, valaminek a hatására alaposan behorpadt a föld háta, a víz mosta ki, vagy a szél hordta el, vad, eróziós műveletek folytak itt a jövetelünk előtt, amelyekről viszont ki sem tudna számot adni, a világ mindenesetre kitett magáért néptelen korszakában, abban a füves és fás érában, amelynek mindörökre vége lett egy reggelen, s ennek a reggelnek az emléke örökre kicsorgott az agyvelővel együtt annak a koponyájából, aki láthatta, nyálkás és bűzös, sírmélyi olvadása volt ez a jégkorszaknak, rettegve hátrált előle tövis és bozót, sodorta magával az éghajlat változása, mosták az óceáni áramok, amelyek csak az égen át hatolhattak ide, tetemeket, hullákat sodorva olykor, akik tátott szájjal meredtek ebbe a lenti üvegvilágba, oly törékeny volt minden a magasból, amíg csak széjjel nem foszlottak, teljesen szét nem áztatta őket az eső, akár az elszabadult papírsárkányokat, amelyek éjszaka utaznak nagy magasságban, és úticéljuk, természetesen, nincs — nos, ezzel vette kezdetét az a művelet, melynek mi lehetnénk netán a végeredménye, a netovábbja, esetleg a görcs vagy a csomó az anyagában, amelyen az egész el fog akadni, elszakad a rokka szála, üresben fut majd az áttételen a cigányasszony, nosza, rugaszkodjunk neki még ennek a kevésnek, és azután majd meglátjuk, hogy merről lesz a hátulja, és merről az eleje, hát ezt kellene most itt sebtében kiemelni, akár a kútásáskor előkerülő hajó orrát: hiszen volt itt egy nép, amelyik csónakba temette a halottaikat, úgyhogy a vizek emléke akkor még nem lehet oly távoli, s ezekben a lapályokban hal nőtt egykor,

amíg megint, másodjára is fel nem szálltak a vizek, és mi maradt utánuk: a csiga héja.

Tehát baktatva a pusztá földön, amíg meg nem jön a hó, és majd utána a hóban, kurta, féllábszárig érő csizmában, csupán azért, hogy el ne merüljön az ember, de attól még elmerül, addig süpped bele, ameddig kétágú, amíg csak jeges kérget nem von a világra a váratlan olvadás, de ezt oly tisztán, világosan ragyogja be a holdvilág, hogy cérnát lehet nála a tűbe fűzni, és látni a fára felfutó, csörtögő borostyán légyökereit.

Oldalamon asszonyommal betoppanva télvíz idején — mi az első teendő?

Azokról ott majd leesik a gatyá a riadalomtól, a kavarodástól, ami támad köröttük, kutyákat csendesítenek, és sapkájukat lekapva madarakat kergetnek, egyszerűen nemigen tudnak hová lenni, és mindazt a hihetetlen nyargalászást asszonyom jelenléte váltja ki, tiszteletköroket tesznek előtte, pedig micsoda ványadt teremtés, azt csak én tudom, csupa horpasz és riadalom a teste és fehér bőr, nos, ebben a fehérségben kell nekem eligazodnom, meglegnem a bozontját nap mint nap, ó Nemezisz! Hiszen majdnem zörögnek a csontjai, úgy kell előtte utat törnöm a hóban, mert különben kifulladás, leperegne, mint az ég faláról a festés, mint arcáról a hirtelen fagytól kicsikart könnycsepp, még szerencse, hogy nem festi magát, mert barázda maradna tőle az arcán, árulkodó jel!

De utána nyomban a szánkéért kiáltanak, hogy bort! Bort hozni! amellyel majd hogy boldogulok, puszták fagyos bora! S kerül ló is, a zablát már magam teszem a szájába, és elporzunk a laposok felé, akár a Morozova bojárasszony — kár, hogy asszonyomat erre a rövid időre is magára hagytam, mit nem kérdeznek majd tőle! És mit válaszolhat, ahogy majd ül görnyedt gerinccel a hokedlin? Festett fal előtt!

Távolabb kásás latyakba keveredünk, a ló oldalazó és türelmetlen járásából venni észre, hogy itt valami megindult a hó alatt, csak hová tarthat? Felrepedt a Föld burka? Vagy csupán az mutatkozik, hogy eddig engedékeny idő volt, és a talaj nemigen adta még ki a melegét, s majd csak a fagyos szél fog elbánni vele?

Mély megrendülésem napja ez!

Hanem hangos vitába kezdünk a szánkón a leendő borról, miféle borról — habzik belőle az élesztő, zavaros sárgászöröses lé, s látszik, hogy vacog a hidegtől, s a korai este mutatja fekete utunkat visszafelé, amit húztunk magunk után, most mintha felgöngyö-

lítenénk: esni kezd a hó. Micsoda szomorúság ez, ami váratlanul körülvesz, a kopár ágak meg ez a csönd...

Óh, asszonyom rövid lélegzetébe veszve. Mintha csupán annyi levegő volna, amit felváltva egymás szájába fújunk, dulakodva kapdossuk el egymás elől.

Te sóhajts. Te sóhajts!

(Folytatjuk)